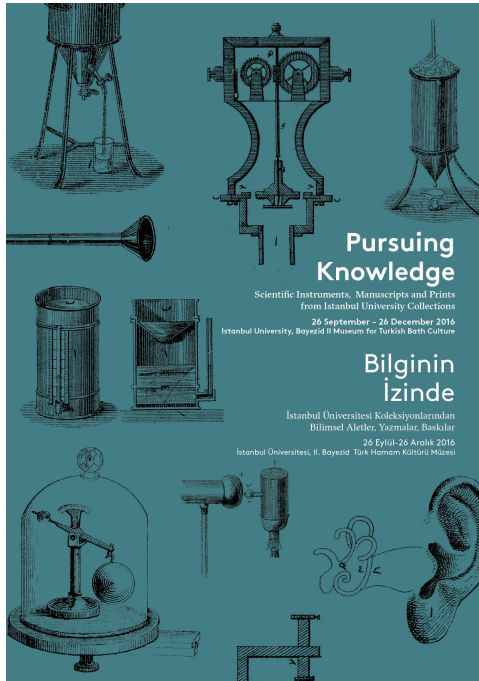

Bilginin İzinde: İstanbul Üniversitesi Koleksiyonlarından Bilimsel Aletler, Yazmalar, Baskılar (İstanbul, 26 Eylül – 26 Aralık 2016)

Nur Banu Çetinkaya*

Doğayı anlama dürtüsü kimi zaman ihtiyaçlardan, kimi zaman da saf meraktan doğar. Evrenin işleyişine dair edinilmek istenen bilgi ise çoğu zaman dikkat ve sabır gerektiren meşakkatli bir süreçtir. Bilgiyi en az hata ile elde etmek bu sürecin en temel kaygılarından. Hangi coğrafyada yaşarsa yaşasın, bilgiye talip olan kişi, özünde bu temel kaygı ile yola çıkar. Dolayısıyla bilgi edinme yolunun, yani bilimsel sürecin, evrenselliğinden söz edilebilir ki bu sayede farklı kültürlerden insanlar birbirleriyle bilgi alışverişi yapabilmişlerdir. Bu bağlamda “Bilginin İzinde” sergisi bu yolculuğun görsel bir özeti niteliğindedir. Sergi, Türkiye’deki bilgiyi arayış sürecinin genel bir bakış açısıyla anlaşılmasını hedeflemenin yanısıra, bu süreçte kullanılan bilimsel aletleri, yazmaları ve baskıları da ziyaretçiye sunuyor.

Rasathaneler ve Aletleri başlığı altında, Katip Çelebi tarafından yazılan Cihannüma'nın 1732 tarihli Müteferrika baskısı ya da Seydi Ali Reis'in astronomi aletlerinin kullanımı üzerine yazdığı eserin 17. yüzyıl nüshası incelenebilir. Ayrıca 19. yüzyılda üretildiği düşünülen bir rubu tahtası da sergide görülebilir. Hatta zaman hesaplamak ya da gök cisimlerinin konumunu saptamak gibi amaçlarla kullanılan bu aletin bir replikası ile ölçüm yapma deneyimini bile yaşayabilirsiniz. Bilimin bir bilgi yığını olmanın ötesinde bir düşünme yöntemi olduğu vurgulayan bu köşe muhtemelen serginin en can alıcı köşelerinden biridir.

Sergideki kaynaklar ve aletler sadece rasathanelerde kullanılanlarla sınırlı değildir. Sergi'nin yapıldığı II. Bayezid Türk Hamam Kültürü Müzesi'nin

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, cetinkayanurbanu@gmail.com.

bulunduğu sokağa adını veren Kimyager Derviş Paşa'nın hazırladığı ilk Türkçe genel fizik kitabı da sergilenenler arasında bulunuyor. Derviş Paşa, Darülfünun'da 1863-65 yılları arasında verdiği fizik derslerinde yaptığı deneylerle tanınmaktaydı. Ayrıca 1960 ile 1970'li yıllar arasında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin uygulamalı fizik derslerinde kullanılmış olan yaylı ayakkabılar da bilimin Türkiye'de nasıl öğretildiğine dair ipuçları vermektedir.

Bilimsel bilginin kültürler arası aktarımına dikkat çekmek amacıyla düzenlenen sergi, bu amaç doğrultusunda Batı'dan gelen aletleri ve bu aletlerin kullanımına ilişkin eserleri de barındırmaktadır. Sekstant aleti ile yükseklik ölçme kurallarını açıklayan Muhâdarât-ı Feyzi (Feyzi'nin hatırladığı bilgiler) adlı eser, Osmanlı mühendis ve matematikçilerinden olan Feyzi Efendi tarafından 1805 yılında kaleme alınmıştır. Bu eserin sergilenen sayfasında, Feyzi Efendi elinde bir sekstant aleti ile resmedilmiştir. Yazma eserin hemen yanında, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü Koleksiyonu'nda bulunan ve 1934 yılında Spindler & Hoyer firması tarafından üretilmiş olan bir sekstant da sergilenmektedir. Bunun yanı sıra, Dr. Esat Neşet Işık Paşa tarafından gözdibi muayenesinde kullanılmak üzere geliştirilen Esat Oftalmaskobu da, bilime Türkiye'den bir katkı olarak nitelendirilebilir. Mikroskop ve teleskop gibi diğer mercekli aletlerin örnekleri de *Uzaktaki Cisimleri Yakına Getirmek, Küçük Olanları Büyütmek* başlıklı vitrinde incelenebilir.

Serginin bir kataloğu da yayımlanmış bulunmaktadır. Katalog İngilizce ve Türkçe olmak üzere iki dilde hazırlanmıştır. Katalogun editörü Feza Günergun tarafından kaleme alınan "Osmanlıların Bilgi Arayışı" başlıklı makalede, Osmanlıların bilgi peşindeki 700 yıllık süreci özetlemektedir. "Doğunun Bilimi – Batının Tekniği" başlıklı Kronolojide ise, bu arayış sürecinin satır başları verilmektedir. Katalogda ayrıca, sergilenen bilimsel alet, yazma ve baskıların bilim tarihindeki yerlerine dair bilgiler de, görsellerle beraber okuyucuya sunulmaktadır.⁶

Evrenin işleyişini bilme-anlama dürtüsünün bir ürünü olan bilim üretme sürecinin, Doğu ve Batı arasında bir köprü olmakla övünen bu coğrafyadaki izlerini takip ederek ziyaretçilerini 13. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar getiren bu sergi, her yaşta ve kültürden bilim meraklısı için unutulmaz bir deneyim olacaktır. Prof. Dr. Feza Günergun'un küratörlüğünde, başta İstanbul Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümü olmak üzere Üniversite'nin değişik birimlerinin katkılarıyla düzenlenen sergi, 26 Aralık 2016 tarihine kadar

⁶ Günergun, Feza (ed.), *Pursuing Knowledge, Scientific Instruments, Manuscripts and Prints from Istanbul University Collections / Bilginin İzinde-İstanbul Üniversitesi Koleksiyonlarından Bilimsel Aletler, Yazmalar, Baskılar*, İstanbul, 2016, 149 s.

ziyaretçiler tarafından gezilebilir. Ziyaretçilerin izlenim ve notlarını içeren Sergi Defteri, serginin yerli-yabancı akademisyen ve meraklılar dışında, önemli sayıda ilk ve ortaöğrenim öğrencisi tarafından gezildiğine tanıklık etmektedir.

Exhibition: “Pursuing Knowledge, Scientific Instruments, Manuscripts and Prints from Istanbul University Collections”

September 26, 2016 – December 26, 2016

This review has been originally published at
<http://www.cornucopia.net/events/pursuing-knowledge>

Pursuing Knowledge: Scientific Instruments, Manuscripts and Prints from Istanbul University Collections is a superb little landmark exhibition in the carefully restored Bayezid II Hamam (now the Museum of Turkish Hamam Culture). It describes Turkey’s 700-year-long adventure with science, in both eastern and western traditions.

Artefacts, beautifully explained in Turkish and English, range from Ottoman quadrants to Crookes’ tubes. An 1899 photograph of a wounded soldier taken at Yıldız Hospital is displayed alongside the x-ray tube of the kind used to examine him. Rare books and manuscripts illustrate their uses, including Salih bin Nasrullah ibn Sallum’s *Gayet al-itkan fi tadbir badan al-insa* (*Highest perfection in the treatment of the human body*), 1664, and Ahmed Şükrü’s 19th-century book on theoretical and practical electricity, *Nazari ve ameli elektrik*.

The exhibition is curated by Prof Dr Feza Günergun of the Department of the History of Science at Istanbul University. With important collections available to pick from, and scholars capable of doing the picking, one wonders what Turkey is waiting for. Almost two and a half centuries after the founding of the British Museum, which later spawned London’s Natural History Museum, Turkey still lacks a national museum of science and natural history. This beautiful exhibition illustrates what a tremendous thing we would have in store for us.

**İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü
III. Öğrenci Kongresi (İstanbul, 5 Mayıs 2017)**

*Solmaz Ceren Özdemir**

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü Öğrenci Kongresinin üçüncüsü, 5 Mayıs 2017 tarihinde öğrenci ve akademisyenlerin katılımıyla Edebiyat Fakültesi Kurul Odası’nda gerçekleştirildi. Kongre, Bilim

* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, s.cerenozdemir@hotmail.com.